

RECENZIJIA RUKOPISA *ZLATA RIBA, GRADIŠĆANSKOHRVATSKA POEZIJA ZA
DICU I MLADINU*

Opsežnu antologiju **Zlata riba, gradišćanskohrvatska poezija za dicu i mladinu** sastavili su Robert Bacalja i Nikola Benčić, istaknuti sveučilišni profesori i kulturni pregaoci, zaljubljenici u književnu riječ. Pjesme su izabrali i opremili proslavom, te **književno-povijesnim** i kritičkim razmatranjima o gradišćanskohrvatskoj dječjoj i omladinskoj književnosti. Rekla bih da ovom nježnom zaštitničkom pozicijom simbolički izražavaju i poštovanje spram silne energije, zanosa i ljubavi koji su utkani u višestoljetno pjesničko očuvanje materinskog jezika gradišćanskih Hrvata, . Knjiga je opremljena i iscrpnim popisom relevantne literature, kratkim ali informativnim životopisima autora pjesama, kulturnih radnika i antologičara, te na kraju preglednim sadržajem. Posebnu vrijednost čini za hrvatskoga čitatelja činjenica da su, uz pjesme, i Benčićeva razmatranja na gradišćanskohrvatskoj jezičnoj inačici, kao i životopisi. U tekstovima na tom idiomu šire čitateljstvo rijetko kada može uživati.

U proslavu koji su potpisali obojica antologičara, Robert Bacalja naglašava konceptualnu misao vodilju koja je vrlo suvremena, a koju je već Grigor Vitez promicao u sastavljanju antologija za djecu (međutim, kasniji antologičari rijetko ili nikako), da se u izboru tekstova *rukovode recepcijskim mogućnostima djece, odnosno polazištem da nisu dječje pjesme samo one koje su bile prvotno namijenjene djeci već da su dječje pjesme i sve one pjesme u kojima dijete može podjednako uživati kao i odrasli čitatelj*. Naglašena je nemjerljiva uloga književne riječi u očuvanju identiteta, kao i interesa i ljubavi za materinsku riječ među gradišćanskohrvatskom djecom u uvjetima višestoljetne izloženosti i okruženju germanskom, mađarskom, slovačkom i češkom kulturom. Ovakvo izdanje važno je ne samo među gradišćanskim Hrvatima, već i unutar svekolike hrvatske kulturne i knjižne produkcije, kako u matičnoj domovini, tako i u novim domovinama.

U oduljoj studiji Roberta Bacalje, koja je podijeljena na poglavlja *U usmenoknjiževnom krugu/ Školski udžbenici kao pokretači dječjeg pjesništva/ Miloradić/ Djetinjstvo i druge teme u Malim Crikvenim i Školskim Novinama 1931. – 1939./ Nakon Drugoga svjetskog rata/ Suvremeno pjesništvo* govoreći o razvoju dječjeg pjesništva u gradišćanskih Hrvata Bacalja pred čitatelja podastire važnost ovoga nemalog segmenta književnosti, kako za razvoj nacionalnog bića gradišćanskih Hrvata, tako i za očuvanje kulturnih i književnih veza sa matičnom domovinom. Jasno argumentira kako su kulturne i književne veze bile i jesu izrazito snažne, pa su književnici obiju strana bili dobro upoznati sa stvaralaštvom onih drugih. Usmenoknjiževna gradišćansko hrvatska tradicija rano je zainteresirala sakupljače. To su Ivan

Kukuljević Sakcinski, Stanko Vraz, Fran Kurelac, Vukovich, Viliam Pokorni Tica i Lajoš Brigović. Zamjećuje se da je riječ najčešće o crkvenim, ljubavnim ili šaljivim pjesmama. Prvi autorski stihovi počeli su se objavljivati u početnicama za katoličke učionice, pa je u tom periodu važna pojava Ivana Sigismunda Karnera u zapadnoj Ugarskoj, a ponešto kasnije u matičnoj domovini ističe se opus Antona Truhelke. Posebno poglavlje posvećeno je središnjoj pjesničkoj figuri gradišćanskohrvatske poezije za djecu starijega razdoblja (na početku 20. stoljeća) , a to je Mate Meršić Miloradić. Potom je riječ i o drugim autorima: Mihovilu Nakoviću, Martinu Boreniću, Josefu Pajriću, Filu Sedeniku i Tomi Bedeniku, Ivanu Blaževiću, Vjekoslavu Slavku Marholdu (M. Slaviću), Dometru Lempergu, Antonu Leopoldu. Jurica Čenar ocijenjen je kao središnja figura suvremene lirike. Svoje mjesto u ovome predgovoru našli su i pjesnici koji su gradili gradišćanskohrvatski korpus a djelovali su izvan Austrije: Matija Šinković Capa, Ljudevit Škrapić (u Mađarskoj), Milo Vašak, Joza Lavička (moravski Hrvati) i dr. Donosi se i pregled pjesama suvremenih književnika koji nisu pisali dječju poeziju, ali su se svojim temama približili recepcijskim mogućnostima djece: Vladimira Vukovića, Ewalda Hölda, Herberta Gassnera, Petera Tyrana, Dorothee Zeichmann, Šandora Horvatha, Freda Hergovića, Ivana Rottera, Franca Rottera.

Časopisi namijenjeni djeci posebna su tema ove opširne studije Roberta Bacalje. U njima su, osim pjesama gradišćanskih Hrvata, tiskane i pjesme dječjih pjesnika (Jeretov, Nazor i dr.) koji su živjeli i djelovali u Hrvatskoj. Dat je vrlo zanimljiv prikaz razvoja časopisnog korpusa, sve do *Horvatskih novina* koje su i danas središnji list gradišćanskih Hrvata u Austriji.

Nikola Benčić napisao je pogovor u kojemu je izrekao važne podatke, kao znalac, o načelima kojima su se morali voditi sakupljači i pisci pjesama za djecu u okruženju koje im nije bilo ni povijesno ni politički sklono; o konceptima koje su usvajali i stvarali sastavljači školskih udžbenika; o autorizaciji pjesničkih opusa. Potom je razjasnio u kojemu smjeru i u kojim okolnostima se povijesno kretao razvoj gradišćanskohrvatskoga jezika, te istaknuo prijepore oko pitanja općeprihvaćene, jedinstvene književne norme. Tako čitatelj počinje razumijevati da se u ovim pjesmama zrcali i ta jezično-povijesna i jezičnonormativna situacija u kojoj su stvaratelji sami gradili svoje norme, prema varijetetu jezika kojim su govorili. Premda prof. Benčić govori o tome u svjetlu prikaza složene sudbine hrvatskogradišćanskoga jezika, jasno je da je ova karakteristika zapravo i neka vrsta kaleidoskopske ljepote i raznovrsnosti koja se sačuvala u izričajima i pjesmama. Osvrnuo se i na mađarsku grafiju i ortografiju kojom su se pisala starija djela sve do u početak 20. stoljeća, kao i na njene osobitosti. Na kraju se nalazi rječnik kratica u tekstu.

Sva ova stručna promišljanja i dodaci važna su „oprema“ čitatelju prilikom čitanja antologije *Zlata riba*, a mnoga su i vrlo razvidna na djelu jer je u knjizi na broju čak četiri stotine i petnaest pjesama, što iz usmene narodne predaje, što autorskih. Iza svake je mali rječnik s pojašnjenjima. Vidimo narodno pjesništvo u vrstovnom bogatstvu, kao i bogatstvu formi, izričaja i tematike koje prati prirodu i godišnja doba, te u njima blagdane, odrasle i djecu. Posebno mjesto kod umjetničkih, autorskih pjesama imaju domoljubne pjesme i one posvećene majci i ocu, šaljive i igrive, animalističke, s vjerskom i školskom tematikom i druge. I nisu to stihovi samo prigodničarski i poučni. Dapače. U umjetničkom dosegu mnogih pjesama možemo s pravom uživati.

Pozdravljam stoga ovako veliki pothvat koji je značajan za čitavu hrvatsku zajednicu i kulturu, ali i za pripadnike onih zajednica i kultura koji su s Hrvatima dijelili povijesne i teritorijalne prostore.

Diana Zalar

U Zagrebu, 13. kolovoza 2021.